

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Teologická fakulta

Katedra etiky, psychologie a charitativní práce

Bakalářská práce

REFLEXE HODNOTY MANŽELSTVÍ A DOPADY JEJÍHO PROŽÍVÁNÍ
DO PRAXE SOCIÁLNÍHO PRACOVNÍKA

Vedoucí práce: doc. Jindřich Šrajber, Dr. theol.

Autor práce: Marie Peterková

Studijní obor: Sociální a charitativní práce, prezenční

Ročník: 3

2016

Prohlašuji, že svoji bakalářskou (diplomovou) práci jsem vypracovala samostatně pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že, v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění, souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě (v úpravě vzniklé vypuštěním vyznačených částí archivovaných Teologickou fakultou) elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním mého autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledku obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

31. března 2016

.....
Marie Peterková

Poděkování

Mé poděkování patří panu doc. Jindřichovi Šrajerovi, Dr. theol., za odborné vedení, připomínky, trpělivost a ochotu, kterou mi v průběhu zpracování bakalářské práce věnoval.

Obsah

Úvod.....	5
1. Některé ukazatele stavu manželství v ČR.....	8
1.1. Sňatečnost.....	8
1.2. Rozvodovost.....	11
1.3. Děti narozené mimo manželství.....	14
1.4. Manželství jako hodnota v české populaci.....	16
1.5. Shrnutí.....	17
2. Manželství z teologické perspektivy.....	18
2.1. Manželství v bibli - Genesis.....	18
2.2. Svátost manželství a manželský slib.....	19
2.3. Inspirace v osobě Ježíše Krista.....	20
2.4. Shrnutí.....	21
3. Role sociálního pracovníka v sociální práci s přihlédnutím k problematice manželství.....	22
3.1. Sociální práce.....	22
3.2. Hodnoty v sociální práci.....	23
3.3. Manželství ve vztahu k sociální práci.....	25
3.4. Osobnost sociálního pracovníka.....	27
3.5. Role sociálního pracovníka.....	28
3.6. Etický problém, etické dilema, etický kodex.....	29
Závěr.....	32
Seznam použitých zdrojů.....	35
Seznam použitých zkratk.....	39
Abstrakt.....	40
Abstract.....	41

Úvod

Pro svoji bakalářskou práci jsem si zvolila téma: Reflexe hodnoty manželství a dopady jejího prožívání do praxe sociálního pracovníka. Důvodem výběru tohoto tématu je mé osobní přesvědčení o kladné hodnotě manželství a zároveň zájem o prohloubení vhledu do této problematiky. Reflexi hodnoty manželství spatřuji zejména v současné době rozvodů jako velice potřebnou. Je to téma přinášející řadu otázek, které jsou blízké nejen mě osobně, ale jsou tématem i pro sociální práci a dotýkají se každého z nás. Touto prací bych chtěla zároveň dojít k vlastní sebereflexi týkající se otázky, zda a na kolik mé vnímání hodnoty manželství může ovlivnit moji budoucí roli sociálního pracovníka v praxi.

V tzv. postmoderní době, ve které žijeme, často slyšíme o krizi manželství a o rozpadu rodiny. V konzumní a individualistické společnosti, která je charakteristická svým nestabilním prostředím, osamělostí, nejistotou a existenciální prázdnotou. Ve společnosti tzv. neurotické, která se nedokáže poučit ze svých špatných zkušeností. Podle Kučery se postupně od 60. let 20. století začala přetvářet západoevropská společnost, zejména v postavení mužů a žen ve společnosti i v rodině. S těmito změnami klesá procento lidí vstupujících do manželství, které je často nahrazováno tzv. nesezdaným soužitím. Velmi narůstá nemanželská plodnost. Zároveň přibývá rozvodovost a to nejen u nově uzavřených manželství, ale též starších. Rozvodovost v České republice se pohybuje již kolem 50 %.¹ Nerozlučitelnost manželství se dnes chápe dokonce jako útok na práva a svobody jednotlivce.²

Podle Baumana jsou v naší konzumní kultuře, která je charakteristická okamžitým uspokojením, zárukou, pojištěním, instantními produkty a opravami na počkání, dlouhodobé vztahy vyžadující úsilí a trpělivost vzácné, a závazky pro budoucnost beznadějné a zároveň nenáviděné. Vztahy přirovnává k investicím, kterým je jako takovým nesmyslné slibovat věrnost „v dobrém i zlém, bohatství i chudobě, dokud nás smrt nerozdělí“, protože se mohou objevit investice výhodnější. Také slib vzájemné pomoci v rámci manželství se jeví jako nerealistická možnost. Pro moderního

¹ Srov. KUČERA, M. Demografické chování mladých lidí v České republice, jeho sledování v průzkumech, hodnocení reálné situace a vnější vlivy. In FIALOVÁ, L., HAMPLOVÁ, D. a kol. *Představy mladých lidí o manželství a rodičovství*. 2000. str. 12-13.

² Srov. POLÍVKA, J. Psychologické aspekty problémů manželství. In POLÍVKA, J., DOLISTA, J., DŘÍMAL, L. *Povídání o manželství: psychologická a teologická perspektiva*. 1999. str. 16.

člověka v tzv. tekutém prostředí jsou závazky a dlouhodobé vztahy hodnoceny jako útisk a nežádoucí závislost.³ Instituce manželství je dnes vymezována především na základě zákona. Právní formování manželství a rodiny tak často vede k mylné domněnce, že v manželství jde pouze o oddací list, tedy kus papíru, ve kterém lidé nespátřují hodnotu ani smysl, což je pochopitelné.⁴

S ohledem na výše nastíněnou realitu je možné se ptát: Má manželství v této době ještě smysl? Je manželství pro člověka ještě důležité? Jak se současné postoje k manželství promítají do sociální práce? Dostáváme se tím k cíli této bakalářské práce, kterým je poukázat na reálný stav prožívání hodnoty manželství v ČR, na smysl manželství formulovaný v teologii a nastínit roli sociálního pracovníka v rámci sociální práce a poukázat na dopady jeho vnímání hodnoty manželství při řešení klientovy tíživé životní situace v poradenském procesu.

Ačkoliv na význam manželství můžeme poukázat z pohledu mnoha vědních oborů, pro svoji práci jsem si vybrala teologii. Tento výběr se může zdát pro českou sekularizovanou společnost neopodstatněný. Je zde však nepopiratelný fakt, že naše společnost je postavena na křesťanských hodnotách, což platí i pro manželství. Křesťanská teologie přitom poukazuje na manželství jako na první, přirozené společenství, které odpovídá podstatě člověka.

Práce je rozčleněna do tří částí. V první části jde o krátké představení manželství v ČR, a to zvláště poukazem na některé s ním spojené ukazatele, konkrétně na míru sňatečnosti, rozvodovosti a mimomanželské plodnosti. Tato prezentace je nakonec doplněna o výstupy sociologických šetření, které dokumentují vnímání hodnoty manželství v české populaci. Ve druhé části jsou přiblíženy základní teologické výpovědi ve vztahu k manželství. Jde především o zachycení pojetí manželství v bibli a objasnění manželství jako svátosti, jak je pojímáno v katolickém křesťanství. Třetí část definuje činnost sociálního pracovníka a obecné cíle sociální práce. Specifikuje hodnotové směry sociální práce, instrumentální hodnoty a důležité hodnotové principy, o které se může pomáhající pracovník opřít ve své praxi. Poukazuje na problematiku manželství ve vztahu k sociální práci, tedy definuje sociální a manželské poradenství

³ Srov. BAUMAN, Z. *Tekutá láska: O křehkosti lidských pout*. 2013. str. 20 – 72.

⁴ Srov. RAUSCHER, A. *Znovuobjevení rodiny*. 1996. str. 20-30.

a zároveň uvádí nejčastěji řešené problémy v konfliktních manželstvích. Popisuje osobnost sociálního pracovníka a definuje jeho možné role při řešení tíživých životních situací klienta. V závěru se zabývá otázkou řešení etických problémů a dilemat, s poukazem na etický kodex sociálních pracovníků.

Má práce se opírá o řadu užitečných zdrojů. Chtěla bych však zmínit především knihy: Rodina, partnerství a demografické stárnutí od J. Rychtaříkové a kol., Doprovázení mladých manželů ke zralému vztahu od J. Zemana, J. Šrajera a J. Kotvrdy a Metody a řízení sociální práce od O. Matouška a kol.

1. Některé ukazatele stavu manželství v ČR

Ve snaze zachytit realitu prožívání hodnoty manželství v ČR se zaměřím zvláště na tři významné fenomény, které mi ji mohou pomoci dobře osvětlit. Jde o zachycení míry sňatečnosti, rozvodovosti a mimomanželské porodnosti. Nemůžeme přitom opomenout vliv společensko-historických souvislostí, které tyto fenomény nejen osvětlují, ale do značné míry i navozují. Po tzv. sametové revoluci v roce 1989 se realizuje přechod od života v totalitní komunistické společnosti k životu v moderní, svobodné, demokratické společnosti primárně orientované na konzum. Na tomto dějinném rozhraní je třeba vnímat chápání a také samotné prožívání hodnoty manželství v ČR. I. Možný poukazuje na to, že v české společnosti v posledních desetiletích dochází k zásadnímu odklonu od dříve dominujícího tradičního pojetí manželství a rodiny, vycházející z křesťanských tradic. Patřil k němu zvláště důraz na monogamii, zákaz sexu mimo manželství či na vzájemně se doplňující role muže a ženy. Všimá si přitom i od druhé poloviny 20. stol. realizovaného vývoje v otázce technických možností zabránění těhotenství související s vynálezem antikoncepce a s tím spojený přístup k sexuálnímu životu.⁵ Zachytitelné změny posledních desetiletí v otázce manželství je samozřejmě nutné vnímat i v širších historických souvislostech předchozích období. Vedle již zmíněných faktorů, které do značné míry vypovídají o stavu manželství v ČR, tedy míře sňatečnosti, míře rozvodovosti a mimomanželské porodnosti, poukáží také na některé výstupy sociologických šetření, které naopak poukazují na pojmání manželství v ČR jako vysoce ceněné hodnoty.

1.1. Sňatečnost

Sňatečnost, jakožto uzavírání sňatků dle zákona, je z pozice sociologického zkoumání sledována jako hromadný demografický jev, který závisí na celkovém populačním vývoji a dle kterého se následně odráží vývoj porodnosti či rozvodovosti. Podstatným faktorem je tzv. sňatkový věk, který se sleduje u obou pohlaví odděleně.⁶ Základním

⁵ Srov. MOŽNÝ, I. *Česká společnost: nejdůležitější fakta o kvalitě našeho života*. 2002. str. 21-24.

⁶ Srov. KALIBOVÁ, K., a kol. *Demografie (nejen) pro demografy*. 1998. str. 37-38.

ukazatelem je tzv. prvosňatečnost, čímž se rozumí intenzita sňatečnosti svobodných do věku 50 let.⁷

J. Rychtaříková poukazuje na dvě hlavní období ve vývoji sňatečnosti v naší zemi, které lze dále rozdělit do menších časových úseků. První etapa, které trvala od druhé světové války do počátku 90. let, označuje jako období častých a časných sňatků. Do počátku 60. let byla zaznamenána vysoká míra sňatečnosti, přičemž se věk při vstupu do manželství snižoval.⁸ V. Srb toto období (1950-1954) označuje jako kompenzační poválečnou vlnu vysoké sňatečnosti. Zdůvodňuje ji společenskými změnami v tehdejší společnosti (např. snížený věk zletilosti z 21 na 18 let, zvyšující se ženská nezávislost, zrušení věna, rozvolněnější vztahy mezi rodiči a dospělými dětmi).⁹ „V roce 1970 pak činil průměrný věk při prvním sňatku 21,5 let u žen a 24,3 let u mužů. Ukazatel intenzity prvosňatečnosti dosahoval 92% u žen a 90% u mužů. Úhrnná sňatečnost svobodných mužů dosáhla maxima v roce 1973, kdy do manželství vstupovalo 95% mužů a u žen to byl rok 1978 (98%). K takovému zvýšení již vysoké prvosňatečnosti přispěly zejména výhodné novomanželské půjčky, které byly poskytovány v rámci opatření tehdejší populační politiky.“¹⁰

Od roku 1990 začíná dle Rychtaříkové druhá etapa ve vývoji sňatečnosti, která je charakteristická pozdním a málo frekventovaným sňatkem. V Evropě již tento trend probíhal od 70. let.¹¹ V. Srb argumentuje tento vývoj nejen v souvislosti s politickou změnou, ale poukazuje také na změnu ekonomickou, sociální a společenskou.¹²

Vývoj sňatečnosti po roce 1989

rok	počet sňatků	prvosňatečnost mužů	sňatkový věk mužů	prvosňatečnost žen	sňatkový věk žen
1989	81 262	89,2	24,6	95,3	21,8
1990	90 953	91,1	24,0	96,2	24,4
1991	71 973	84,9	24,7	91,5	22,2

⁷ Srov. Ministerstvo práce a sociálních věcí. *Národní zpráva o rodině*. 2004. str. 35.

⁸ Srov. RYCHTAŘÍKOVÁ, J. Česká republika: trendy demografického vývoje. In RYCHTAŘÍKOVÁ, J., KUCHAROVÁ, V. a kol. *Rodina, partnerství a demografické stárnutí*. 2008. str. 28.

⁹ Srov. SRB, V. *1000 let obyvatelstva českých zemí*. 2004. str. 178.

¹⁰ RYCHTAŘÍKOVÁ, J. Česká republika: trendy demografického vývoje. In RYCHTAŘÍKOVÁ, J., KUCHAROVÁ, V. a kol. *Rodina, partnerství a demografické stárnutí*. 2008. str. 28.

¹¹ Tamtéž, str. 28.

¹² Srov. SRB, V. *1000 let obyvatelstva českých zemí*. 2004. str. 178.

1992	74 060	85,8	24,8	91,8	22,5
1993	66 033	81,8	25,4	88,0	23,2
1994	58 440	76,5	26,2	82,5	23,9
1995	54 956	73,3	26,7	80,0	24,6
1996	53 896	71,4	27,1	77,1	24,9
1997	57 804	73,2	27,6	78,7	25,4
1998	55 027	70,9	28,1	75,8	25,8
1999	53 523	68,9	28,5	74,3	26,2
2000	55 321	69,6	28,9	74,5	26,5
2001	52 374	66,0	29,2	72,5	26,9
2002	52 732	66,2	29,7	72,4	27,2

Zdroj: Ministerstvo práce a sociálních věcí. *Národní zpráva o rodině*. 2004. str. 23.

Sňatečnost 2004 – 2014

rok	počet sňatků	prvosňatečnost mužů	sňatkový věk mužů	prvosňatečnost žen	sňatkový věk žen
2004	51 447	63,6	30,5	69,8	28,0
2009	47 862	56,1	32,0	62,7	29,2
2010	46 746	54,9	32,2	61,6	29,4
2011	45 137	53,5	32,2	61,0	29,6
2012	45 206	53,2	32,3	60,6	29,6
2013	43 499	51,4	32,3	59,0	29,8
2014	45 575	53,1	32,3	60,8	29,8

Zdroj: *Vývoj obyvatelstva České republiky - 2014: Sňatečnost*. Český statistický úřad [online]. 2015 [cit. 2016-02-16]. Dostupné na WWW: <<https://www.czso.cz/csu/czso/vyvoj-obyvatelstva-ceske-republiky-2014>>.

Z obou tabulek je zřejmé, že až na některé výkyvy se počet sňatků v naší zemi stále snižuje. Prvosňatečnost žen je vždy větší než prvosňatečnost mužů, a to průměrně o 6 %. Věk mužů při vstupu do prvního manželství je průměrně o 2 až 3 roky vyšší, než je tomu u žen. Je zajímavé, že od roku 2009 doposud, se věk u obou pohlaví při vstupu do prvního manželství ustálil, u mužů je to věk 32 let u žen 29 let.

Výkyv v roce 1990 souvisí s poslední možností využít novomanželské půjčky od státu. Od roku 1992 se stále více snižuje počet uzavřených manželství a věk snoubenců vzrůstá.¹³ „Za příčiny poklesu sňatečnosti je možné považovat rozšíření možností seberealizace mladých lidí mimo rodinnou sféru (delší doba studia, cestování, profesní zkušenosti apod.) a na druhé straně se též podílí obtížná ekonomická situace, a to zejména z hlediska možnosti získání samostatného bydlení (mladí lidé chtějí být nejprve soběstační, model vícegeneračního bydlení je odmítán či je považován spíše za nouzové řešení.)“¹⁴ Statistický úřad uvádí, že v roce 2013 bylo uzavřeno nejméně manželství od roku 1918. Ve srovnání s Evropou Ivo Možný uvádí, že ačkoli počet sňatků v naší zemi klesá, stále ještě mírně převyšujeme evropský průměr.¹⁵

1.2. Rozvodovost

Rozvodovost je definována jako společenský a demografický jev, který je odvozený od rozvodu.¹⁶ Má hromadný charakter a je významná pro studium porodnosti. Ukazuje nám stabilitu rodiny v dané zemi, je však mezinárodně nesrovnatelná a nepřesná, jelikož nepokrývá rozvrácená manželství. U rozvodovosti sledujeme zejména délku trvání manželství, počet dětí v rodině a profesní postavení manželů.¹⁷

Po druhé světové válce byl u nás zrušen tzv. dvoukolejný systém, který umožňoval rozluku, která odpovídá dnešnímu rozvodu, či rozvod od stolu a lože spočívající v odloučení manželů, kteří nemohli znovu vstoupit do nového manželství. Teprve od roku 1950 u nás existuje rozvod jako takový.¹⁸

¹³ Srov. RYCHTAŘÍKOVÁ, J. Česká republika: trendy demografického vývoje. In RYCHTAŘÍKOVÁ, J., KUCHAROVÁ, V. a kol. *Rodina, partnerství a demografické stárnutí*. 2008. str. 28-29.

¹⁴ Ministerstvo práce a sociálních věcí. *Národní zpráva o rodině*. 2004. str. 25.

¹⁵ Srov. MOŽNÝ, I. *Česká společnost: nejdůležitější fakta o kvalitě našeho života*. 2002. str. 42.

¹⁶ „Rozvod definujeme jako právní zrušení manželství, jde o demografickou událost. Rozvod lze chápat jako významnou událost v životě lidí s řadou sociálních důsledků, mezi níž patří zejména narušení fungování rodiny a výchovy dětí, ale často i výrazná změna ekonomického i sociálního statusu.“ KALIBOVÁ, K., a kol. *Demografie (nejen) pro demografy*. 1998. str. 57-58.

¹⁷ Srov. KALIBOVÁ, K., a kol. *Demografie (nejen) pro demografy*. 1998. str. 59.

¹⁸ Srov. RYCHTAŘÍKOVÁ, J. Česká republika: trendy demografického vývoje. In RYCHTAŘÍKOVÁ, J., KUCHAROVÁ, V. a kol. *Rodina, partnerství a demografické stárnutí*. 2008. str. 30.

Vývoj rozvodovosti po roce 1989

rok	počet rozvodů	úhrnná rozvodovost
1989	31 376	37,2
1990	32 055	38,0
1991	29 366	34,7
1992	28 572	33,9
1993	30 227	36,1
1994	30 939	37,5
1995	31 135	38,4
1996	33 113	41,7
1997	32 465	41,9
1998	32 363	42,9
1999	23 657	32,3
2000	29 704	41,2
2001	31 586	45,0
2002	31 758	46,0

Zdroj: Ministerstvo práce a sociálních věcí. *Národní zpráva o rodině*. 2004. str. 26.

Rozvodovost 2004 - 2014

rok	počet rozvodů	úhrnná rozvodovost
2004	33 060	49,3
2009	29 133	46,8
2010	30 783	50,0
2011	28 113	46,2
2012	26 402	44,5
2013	27 895	47,8
2014	26 764	46,7

Zdroj: *Vývoj obyvatelstva České republiky - 2014: Rozvodovost*. Český statistický úřad [online]. 2015 [cit. 2016-02-16]. Dostupné na WWW: <<https://www.czso.cz/csu/czso/vyvoj-obyvatelstva-ceske-republiky-2014>>.

Pokles rozvodovosti, který je patrný v roce 1999, souvisí s přijetím novely zákona o rodině, kdy byla snaha rozvody pozdržet kvůli novým právním postupům.¹⁹ Jak uvádí Český statistický úřad, od roku 2004 počet rozvodů mírně klesá. Tento pokles ovšem souvisí se snižujícím se počtem sňatků v naší zemi. Zatím nejvyšší rozvodovost byla pozorována v roce 2010.²⁰

Je zajímavé, že daleko častěji ukončují manželství ženy. Například v roce 2014 bylo 63,7% rozvodů podáno na návrh ženy.²¹ Ivo Možný tento úkaz argumentuje tím, že ženy chtějí tímto krokem dosáhnout alespoň alimentální podpory pro své děti v případě manželství, které neplní své funkce.²² Jistě najdeme souvislost i v ekonomické nezávislosti dnešních žen na manželech ve srovnání s minulostí.

Český statistický úřad dále uvádí, že od 90. let 20. století přichází rozvody nejčastěji po 5 až 9 letech trvání manželství. Druhou nejčetnější skupinu tvoří manželství, která jsou rozváděna po 0 až 4 letech. V minulosti to byla skupina 10 až 14 let. Rozvody manželství po 20 a více letech mají tendenci také stále stoupat.²³

Jak uvádí literatura, v posledních letech (2001-2008) jsou manželství rozváděna zejména z důvodu rozdílných povah, názorů a zájmů a to jak ze strany mužů, tak ze strany žen. Z mého pohledu pozitivní změnou vyplývající z tabulek je fakt, že v posledních letech klesá procento manželství, která se rozvádí z důvodu nevěry. Pro srovnání: v roce 1985 byla příčinou rozvodu nevěra u 20,9 % manželství ze strany mužů a 18,7 % ze strany žen. V roce 2008 činí nevěra, jakožto příčina rozvodu „pouhých“ 2,7 % ze strany mužů a 0,6% ze strany žen. Na straně mužů též klesá alkoholismus a u obou pohlaví dále sexuální neshody či nezáměr o rodinu.²⁴

¹⁹ Srov. Ministerstvo práce a sociální věcí. *Národní zpráva o rodině*. 2004. str. 25.

²⁰ Srov. *Vývoj obyvatelstva České republiky - 2014: Rozvodovost*. Český statistický úřad [online]. 2015 [cit. 2016-02-16]. Dostupné na WWW: <<https://www.czso.cz/csu/czso/vyvoj-obyvatelstva-ceske-republiky-2014>>.

²¹ Srov. Tamtéž.

²² Srov. MOŽNÝ, I. *Česká společnost: nejdůležitější fakta o kvalitě našeho života*. 2002. str. 45.

²³ Srov. *Vývoj obyvatelstva České republiky - 2014: Rozvodovost*. Český statistický úřad [online]. 2015 [cit. 2016-02-16]. Dostupné na WWW: <<https://www.czso.cz/csu/czso/vyvoj-obyvatelstva-ceske-republiky-2014>>.

²⁴ Srov. FIALOVÁ, L., KALIBOVÁ, K. Formování a rozpad partnerských svazků. In BARTOŇOVÁ, B., BURCIN, B., FIALOVÁ, L. a kol. *Demografická situace České republiky: Proměny a kontexty 1993-2008*. 2010. str. 151.

1.3. Děti narozené mimo manželství

Rostoucí počet dětí narozených mimo manželství zákonitě souvisí se snižujícím se počtem vdaných žen. J. Rychtaříková dále poukazuje na další důsledky tohoto chování obyvatelstva. Tento jev se podle autorky promítá nejen do kulturních tradic a postojů, ale také do hodnotových systémů celé dané společnosti. Do počátku devadesátých let dvacátého století podíl živě narozených dětí mimo manželství nepřesáhl 8%. Z toho lze vyvodit, že manželství v té době bylo považováno za vysokou hodnotu. Což samozřejmě koresponduje s vývojem sňatečnosti, viz výše.²⁵

rok	počet živě narozených dětí mimo manželství	počet těchto dětí v %
1989	10 141	7,9
1990	11 167	8,6
1991	12 703	9,8
1992	13 008	10,7
1993	15 323	12,7
1994	15 507	14,5
1995	14 947	15,6
1996	15 288	16,9
1997	16 125	17,8
1998	17 209	19,0
1999	18 426	20,6
2000	19 792	21,8
2001	21 276	23,5
2002	23 459	25,3

Zdroj: Ministerstvo práce a sociálních věcí. *Národní zpráva o rodině*. 2004. str. 29.

²⁵ Srov. RYCHTAŘÍKOVÁ, J. Česká republika: trendy demografického vývoje. In RYCHTAŘÍKOVÁ, J., KUCHAROVÁ, V. a kol. *Rodina, partnerství a demografické stárnutí*. 2008. str. 17-19.

rok	počet živě narozených dětí mimo manželství	počet těchto dětí v %
2004	24 451	24,0
2009	38 060	32,2
2010	39 529	33,7
2011	38 666	35,6
2012	40 581	37,4
2013	41 655	39,0
2014	44 985	41,0

Zdroj: *Vývoj obyvatelstva České republiky - 2014: Porodnost*. Český statistický úřad [online]. 2015 [cit. 2016-02-16]. Dostupné na WWW: <<https://www.czso.cz/csu/czso/vyvoj-obyvatelstva-ceske-republiky-2014>>.

Podíl dětí narozených mimo manželství zatím nepřevyšuje polovinu všech narozených dětí. Pokud bych se ovšem zaměřila na děti narozené jako první v pořadí, tak již od roku 2011 jsou nejčastěji zastoupenou skupinou. V roce 2013 to bylo již 55,7% dětí a v roce 2014 dokonce 57,3%.²⁶

Literatura uvádí, že existuje vztah mezi podílem počtu narozených dětí mimo manželství a vzděláním matky. V naší zemi platí, že ženy s nižším vzděláním se výrazně častěji stávají svobodnými matkami oproti ženám s vysokoškolským vzděláním. Pro porovnání: v roce 1989 podíl narozených dětí mimo manželství u žen s vysokoškolským vzděláním dosahoval 1,8%, se základním vzděláním 14,0% (střední bez maturity 4,2% a střední s maturitou 2,4%). V roce 2006 tento podíl činil u vysokoškolaček 12,6% a matek se základní školou 61% (střední bez maturity 29,8%, střední s maturitou 20,4%).²⁷ D. Hamplová a B. Řeháková poukazují na příčiny tohoto fenoménu. Jedním z důvodů, proč se rodí více nemanželských dětí ženám s nižším vzděláním, jsou „zisky“ z tohoto statusu vyplývající. Jedná se o finanční výhody, které pramení ze systému sociálních dávek, ale také o neekonomické výhody, např. upřednostnění dětí matek samoživitelek do školek. Dalším důvodem mohou být

²⁶ *Vývoj obyvatelstva České republiky - 2014: Porodnost*. Český statistický úřad [online]. 2015 [cit. 2016-02-16]. Dostupné z: <https://www.czso.cz/csu/czso/vyvoj-obyvatelstva-ceske-republiky-2014>.

²⁷ Srov. RYCHTAŘÍKOVÁ, J. Česká republika: trendy demografického vývoje. In RYCHTAŘÍKOVÁ, J., KUCHAROVÁ, V. a kol. *Rodina, partnerství a demografické stárnutí*. 2008. str. 19.

partneři těchto žen, kteří pravděpodobně mají stejně nízké vzdělání, a tudíž jsou častěji ohroženi nezaměstnaností, nízkým příjmem a nejsou tedy atraktivními adepty na manželství. Autorky také dále konstatují, že tento demografický jev se vyskytuje více v regionech s dalšími sociálně patologickými jevy, jako je např. nezaměstnanost, rozvodovost, sebevražednost, zvýšená úmrtnost apod.²⁸

1.4. Manželství jako hodnota v české populaci

Přes výše uvedené skutečnosti, jak vyplývá ze sociologických výzkumů z let 2010 a 2012, jsou manželství a rodina pro české muže i ženy na vrcholu jejich životních priorit. Hamplová z výsledků uvedených výzkumů poukazuje na to, že mezi manželstvím a kvalitou života jedince existuje úzký vztah. Také se prokázalo, že lidé v manželství mají delší život. Vdané ženy žijí o osm let a muži dokonce o deset let více, než svobodní. Ze statistik dále vyplývá, že lidé v manželství trpí méně depresemi, psychickými problémy, závislostním chováním, méně často páchají sebevraždy, obecně jsou šťastnější a spokojenější. Studie také ukazují, že ačkoli nesezdané soužití, které je dnes velmi časté, se může zdát přínosné, z hlediska zdraví, štěstí a spokojenosti neznamená to samé, jako život v manželství. Jedním z hlavních důvodů je stabilita a jistota v manželství, a to nejen ekonomická. Dále také obecně platí, že manželství představuje výhody pro obě pohlaví. Z empirických dat jednoznačně vyplývá, že ženatí muži a vdané ženy jsou častěji velmi šťastní a spokojení se svými životy oproti lidem bez partnera. Lidé v nesezdaném soužití jsou sice spokojenější než lidé bez partnera, ale nejsou šťastnější než lidé v manželství, stojí tedy uprostřed.²⁹

D. Hamplová takto potvrzený pozitivní vliv manželství na kvalitu života vysvětluje několika důvody. Jedna z teorií se opírá o vysvětlení na základě selekcí. Dle této teorie do manželství vstupují jedinci s určitými charakteristikami. S tím, že obecně platí, že lidé šťastnější, zdravější a spokojenější jsou právě těmi, kteří mají vyšší pravděpodobnost uzavřít manželství (oproti lidem nešťastným, nespokojeným

²⁸ Srov. HAMPLOVÁ, D., ŘEHÁKOVÁ, B. Mimomanželská plodnost: individuální charakteristiky žen a vliv regionu. In HAMPLOVÁ, D. a kol. *Mimomanželská plodnost v České republice po roce 1989: sociální a ekonomické souvislosti*. 20006. str. 26-27.

²⁹ Srov. HAMPLOVÁ, D. *Proč potřebujeme rodinu, práci a přátele: štěstí ze sociologické perspektivy*. 2015. str. 93-105.

či depresivním). Pokud bychom ovšem chtěli dobrou kvalitu života zdůvodňovat právě manželstvím, jedná se o tzv. vysvětlení protekcí, kdy manželství zde plní svoji ochrannou funkci. Poukazuje se i na důvod finančního zabezpečení. Lidé v manželství jsou výrazně méně ohroženi chudobou. Důležitou roli hraje též sociální a emocionální opora též vyplývající ze sezdaného vztahu. A posledním důvodem, který autorka uvádí, je manželství, jakožto sociální instituce, která udržuje identitu jedince, v níž si buduje vlastní obraz světa dávající jeho životu smysl.³⁰

1.5. Shrnutí

- V ČR v poslední době klesá počet sňatků, naopak stoupá rozvodovost, a vzrůstá i počet dětí narozených mimo manželství.
- Ze sociologických studií nicméně vyplývá, že manželství a rodina představují v české společnosti i nadále primární hodnotu.
- Potvrzuje se též vyšší spokojenost a vyšší míra prožívání štěstí u lidí žijících v manželství, oproti těm, kteří v manželství nežijí.

³⁰ Srov. HAMPLOVÁ, D. *Proč potřebujeme rodinu, práci a přátele: štěstí ze sociologické perspektivy*. 2015. str. 108-111.

2. Manželství z teologické perspektivy

Po zevrubném představení stavu v oblasti chápání a prožívání hodnoty manželství v ČR je v této části možné představit pohled křesťanské teologie na manželství. Vytváří se tím prostor pro pochopení samotného smyslu manželství pro člověka. Nejdříve představíme základní, resp. ústřední biblické výpovědi o manželství obsažené v 1. knize Mojžíšově, Genesis. Následně představíme manželství jako svátost, jak je to chápáno ze strany katolického křesťanství, což se neodmyslitelně váže na osobu Ježíše Krista a v něm obsažené inspirace směrem k manželství.

2.1. Manželství v bibli - Genesis

O manželství se v bibli píše na mnoha místech. Zde poukáží pouze na zásadní výpovědi obsažené v knize Genesis. Patří k nim Gn 1, 27-28: „Bůh stvořil člověka, aby byl jeho obrazem, stvořil ho, aby byl obrazem Božím, jako muže a ženu je stvořil. A Bůh jim požehnal a řekl jim: „Plod'te a množte se a naplňte zemi.“ A Gn 2, 23a -24: „Člověk zvolal: ‚Toto je kost z mých kostí a tělo z mého těla.‘ (...) Proto opustí muž svého otce i matku a přilne ke své ženě a stanou se jedním tělem.“ Z daných textů vyplývá, že manželství je instituce daná a chtěná Bohem. Jde o společenství jednoho muže a jedné ženy, kteří jsou si rovni. Mají před Bohem stejnou důstojnost. Jako takoví jsou pověřeni ke službě životu. Bůh je uschopňuje k darování života lidské osobě, přičemž se tak manželé stávají Božími spolupracovníky služby života. Manželé tím získávají odpovědnost v podobě rodičovství a rodičovské lásky, která se má stát viditelným znamením Boží lásky (Srov. FC, čl. 14.).³¹ V uvedených textech je zdůrazněna skutečnost, že člověk je povolán ke společenství, k manželství, stává se jakoby součástí jeho přirozenosti.

Podle M. Schwartze se v uvedených biblických textech setkáváme se dvěma rozdílnými podobami stvoření. Nejprve Bůh stvořil muže a ženu současně a požehnal jim v plození a množení. Poté ale najednou stvoří ženu z mužova žebra. Toto biblické

³¹ „Avšak nesmíme zapomínat, že manželský život neztrácí svou cenu ani tehdy, když není možné zplození nového života. Tělesná neplodnost může být manželům podnětem k jiným důležitým službám lidskému životu, jako je adoptování, různé formy výchovné činnosti, pomoc jiným rodinám, chudým nebo tělesně či duševně postiženým dětem.“ FC, čl. 14.

vyprávění poukazuje na dva podstatné cíle manželství, tedy plození potomků a komplementárnost dvojice. Znamená to, že jakmile muž najde ženu sobě rovnou, opouští otcovský dům a stane se jedním tělem s ženou.³² Vyjadřuje se tím spojení muže a ženy v manželství, jejich nerozlučitelná jednota ducha, duše i těla, kdy žena stojí vedle muže. Tato jednota je posléze v Novém zákoně přirovnávána k jednotě vztahu Krista a církve.³³ J. Dolista se dále vyjadřuje k výrazu „stanou se jedním tělem“. Tento obrat představuje hodnotu, díky níž se manželé nejen tělesně sjednotí, což je vnější forma, ale zároveň dojde k duchovnímu poutu, které je zásadní. Poukazuje na přirozené směřování muže a ženy k manželství, které vychází z jejich vzájemného doplňování, pomáhání si, kdy jsou ze své podstaty odkázáni jeden na druhého a společně vytvářejí jedno bytí a jednu osobu. Toto sjednocování se pak následně odráží v jejich intimním vztahu a v tělesné oblasti. Vedle přirozenosti dále autor klade důraz na svobodu a svobodné rozhodnutí při sebedarování v manželské jednotě.³⁴

2.2. Svátost manželství a manželský slib

V katolickém křesťanství je manželství chápáno jako svátost. Garantem manželského slibu, který si muž a žena při udílení této svátosti dávají, se stává sám Bůh. Manželské společenství je nejen prostoupeno neviditelnou Boží milostí, ale stává se také jejím znamením.

M. Orko Vácha velmi výstižně objasňuje manželský slib i samotný obřad s ním spojený při uzavírání svátostného manželství. Svátost popisuje jako viditelné znamení neviditelné Boží lásky, při kterém se setkává viditelné s neviditelným jako svět země se světem nebe, vnímatelné s nevnímatelným. Při obřadu svátosti manželství můžeme smysly vnímat slova a věci, které jsou tím viditelným. Už samotné svatební oznámení a svatební průvod, bílé šaty, prstýnky, označuje Vácha za viditelné vyjádření jinak nehmotné lásky. Na začátku všeho stojí, jak připomíná dále, smysly neviditelná a nehmotná láska. Která předtím než byla s obavami vyslovena a následně opětována, se jednoho dne musela zrodit někde v tajemnu, kde byla dlouho promýšlena

³² Srov. SCHWARTZ, M. *Láska v bibli*. 2002. str. 37.

³³ Srov. Starozákonní překladatelská komise. *Výklady ke Starému zákonu*. 1991. str. 34.

³⁴ Srov. DOLISTA, J. Základní teologická výpověď o manželství. In POLÍVKA, J., DOLISTA, J., DRÍMAL, L. *Povídání o manželství: Psychologická a teologická perspektiva*. 1999. str. 108.

a nyní má být obřadem také veřejně stvrzena. Podobně jako samotný lidský vztah není nikdy jen měřitelný a viditelný. V manželství je podstatné, že člověk jakoby opouští rodiče a zároveň sám sebe a přilne ke své ženě či muži, který/á se zároveň stává nejdůležitější osobou. Manželství je tedy jakési vyjití ze sebe a přijetí nového my. Velmi silně je to vyjádřeno právě v manželské slibu, ve kterém stojí: Já (X/Y) odevzdávám se ti, přijímám tě, slibuji ti lásku, věrnost a úctu, ponesu s tebou všechno dobré a zlé a to vše až do smrti. Pokud není podle M. O. Váchy tento závazný životní krok doprovázen Bohem, pak je chybujeícím a slabým člověkem nenaplnitelný.³⁵

2.3. Inspirace v osobě Ježíše Krista

Manželství pojímané jako svátost znamená vnímat ho v úzkém spojení s Kristem, a to nejen v jeho mystické rovině vyobrazované v Novém zákoně vztahem Krista a církve, nýbrž i zcela prakticky v každodenním životě.

Obraz Krista na kříži vypovídá o Jeho sebedarování o jeho sebevydanosti, která je, a musí být v základu manželské lásky mezi mužem a ženou, kdy se klade důraz na oddanost, věrnost, sebedarování a bezvýhradné společenství. Cílem smrti a následného vzkříšení Ježíše v této souvislosti je přivést srdce člověka k jeho přirozené schopnosti milovat pravou láskou.³⁶

Další inspirací pro manželské soužití je Ježíšova etika. Jestliže jsme stvořeni k obrazu Božímu, platí, že se máme chovat k druhým lidem tak, jak se k nám chová Bůh, tedy s náklonností a především trpělivostí, vzájemnou podporou a sdílenou radostí, což jsou předpoklady pro vzájemně sdílenou manželskou lásku. Ježíšovy skutky, jimiž jsou: uzdravování slepých, chromých, hluchých, němých, malomocných, zbavování posedlostí a kříšení mrtvých nelze nevidět ve vztahu k problémům v manželských vztazích. Jedná se především o slepotu, temné chvíle, beznaděj, neustálé konflikty, nedorozumění, naschvály ve vztazích, o tiché domácnosti, neschopnosti naslouchání jeden druhému, uzavírání se jeden před druhým či o závislosti jednoho z manželů. Ježíš

³⁵ Srov. VÁCHA, O., M. *Šestá cesta: o havranech, o liliích a o mnohem vzácnější cestě*. 2004. str. 128-131.

³⁶ Srov. ZEMAN, J., ŠRAJER, J., KOTVRDA, J. *Doprovázení mladých manželů ke zralému vztahu: Úvod do metodiky*. 2015. str. 28-29.

přítom ukazuje cestu vzájemného odpuštění, motivuje k novým začátkům, disponuje k elementární komunikaci. Dotýká se těchto manželských problémů svojí uzdravující láskou (milostí). Vyzývá k novým začátkům k obnovení vzájemného vztahu.³⁷ „Ježíš tak přivádí všechny páry světa k prapůvodní čistotě přislíbené manželské lásky, která má nakonec odrážet tajemství lásky. Odpovídá na prarouhu člověka být bezpodmínečně milován a stejným způsobem milovat, přičemž sám Ježíš je tím jediným a pravým učitelem této lásky.“³⁸

2.4. Shrnutí

- Z pohledu křesťanské teologie je manželství přirozené společenství mezi jedním mužem a jednou ženou, které je chtěné a dané Bohem.
- Podstatou manželství je důvěrné sjednocení a vzájemné darování dvou osob, muže a ženy a jejich otevřenost ke službě životu.
- Pro teologické pojetí je též podstatná nerozlučitelnost manželství. Církví je nerozlučitelnost vnímána jako ochrana, morální povinnost, právo na stabilitu, jistotu a bezpečí, jde o výsledek darování se manželů, přičemž trvalost vychází též z pojetí manželství jako svátosti.³⁹

³⁷ Srov. ZEMAN, J., ŠRAJER, J., KOTVRDA, J. *Doprovázení mladých manželů ke zralému vztahu: Úvod do metodiky*. 2015. str. 29-31.

³⁸ Tamtéž, str. 28.

³⁹ Srov. DOLISTA, J. Základní teologická výpověď o manželství. In POLÍVKA, J., DOLISTA, J., DŘÍMAL, L. *Povídání o manželství: Psychologická a teologická perspektiva*. 1999. str. 129-130.

3. Role sociálního pracovníka v sociální práci s přihlédnutím k problematice manželství

Po zevrubném představení reálného stavu prožívané hodnoty manželství v ČR a pohledu křesťanské teologie na manželství je v této části popsána role sociálního pracovníka v sociální práci s přihlédnutím k reflektované problematice manželství. Od sociální práce, respektive sociálních pracovníků, jakožto zástupců společnosti, jak vyplývá mimo jiné z Národní zprávy o rodině MPSV ČR,⁴⁰ se očekává podpora manželství a rodiny, které jsou základem lidské společnosti. Je ovšem otázkou, jestliže cílem společnosti, potažmo sociálních pracovníků, je ochrana všeobecně sdílených hodnot, do jaké míry může sociální pracovník zasahovat do hodnot klienta.⁴¹ Úlehla v této souvislosti výstižně vymezuje smysl sociální práce, jímž je „dialog mezi tím, co chce společnost ve svých normách a tím co si přeje klient.“⁴² Sociální pracovník se ovšem i přes takto vymezenou roli ocitá z povahy věci často v dilematické situaci. Představa společnosti o hodnotě manželství, i přes její zákonná vymezení, je poměrně různorodá (veřejné mínění, média). Postoje klienta k hodnotě manželství se mohou diametrálně rozcházet s pozicemi sociálního pracovníka, který se tak při svém rozhodování může dostávat do konfliktu se svým svědomím apod.

3.1. Sociální práce

Pro popsání role sociálního pracovníka je nutné nejprve definovat jeho činnost, tedy sociální práci. Matoušek sociální práci definuje jako „společensko-vědní disciplínu i oblast praktické činnosti, jejímž cílem je odhalování, vysvětlování, zmírňování a řešení sociálních problémů. Sociální práce se opírá jednak o rámce společenské solidarity, jednak o ideál naplňování individuálního lidského potenciálu. Sociální pracovníci pomáhají jednotlivcům, rodinám, skupinám i komunitám.“⁴³

⁴⁰ Srov. Ministerstvo práce a sociálních věcí. *Národní zpráva o rodině*. 2004. str. 14.

⁴¹ Srov. ŠRAJER, J. Sociálně etický pohled na problematiku současné rodiny. In ŠRAJER, J., MUSIL, L. a kol. *Etické kontexty sociální práce s rodinou*. 2008. str. 59.

⁴² ÚLEHLA, I. *Umění pomáhat*. 2007. str. 25.

⁴³ MATOUŠEK, O. a kol. *Metody a řízení sociální práce*. 2008. str. 11.

Teorie a praxe sociální práce je vždy ovlivněna kulturními a společenskými souvislostmi, proto je těžké vymezit jednotný cíl. Jak dále uvádí Navrátil, řada teoretiků i praktiků se v této souvislosti odvolává na termín sociálního fungování, který autor definuje jako „naplnění rolí člověka ve společnosti, ve vztahu k lidem v bezprostředním sociálním okolí i ve vztahu k sobě samému. Toto fungování zahrnuje uspokojování jak potřeb základních, tak těch, na kterých závisí jeho uplatnění ve společnosti. Lidské potřeby zahrnují tělesné aspekty, osobní naplnění, emocionální potřeby a adekvátní sebepojetí. Sociální pracovníci považují za jednu ze svých nejvýznamnějších rolí pomáhat jednotlivcům, skupinám či komunitám zlepšit nebo obnovit jejich schopnost sociálního fungování.“⁴⁴

3.2. Hodnoty v sociální práci

Hodnoty jsou pro sociální práci velmi podstatné. Určují povahu samotné profese, vztah mezi klienty a pracovníky, vztahy pracovníků se zaměstnavateli a se společností. Sociálnímu pracovníkovi slouží jako opora v praxi. Společně sdílené hodnoty sociální práce jsou obsaženy v etickém kodexu sociálních pracovníků, které jsou pouze obecné a univerzální. Nečasová dále uvádí šest hodnotových směrů v sociální práci podle Raemera, na kterých je patrná změna důrazu na určité hodnoty z historického hlediska. Na konci 19. a začátkem 20. století byla nejčastěji využívána tzv. paternalistická orientace, kde role sociálních pracovníků spočívala v ukázce správné cesty ctnostného a užitečného života s cílem vylepšit mravní zaměření klienta. Postupem času v důsledku kapitalismu, rasismu a dalších forem utlačování, vznikly vyloučené vrstvy lidí ve společnosti. Vzniká tedy orientace na sociální spravedlnost, která vychází z teze, že kultura ztratila svoji morální citlivost a vznikající sociální problémy, jako je chudoba nezaměstnanost duševní onemocnění, jsou následkem strukturálních nedostatků. Role sociálního pracovníka spočívá ve snaze o změnu, která povede k rovným příležitostem, redistribuci bohatství a k nestigmatizujícím příspěvkům, službám. Třetí hodnotovou orientací je náboženská orientace, která se opírá o předchozí dvě. Často souvisí s motivací pracovníka,

⁴⁴ NAVRÁTIL, P. Současné pojetí a dilemata disciplíny. In MATOUŠEK, O. a kol. *Základy sociální práce*. 2001. str. 186.

který své náboženské přesvědčení uplatňuje v sociálních službách. Činnost pomáhajícího však nutně nemusí vycházet z již zmíněného paternalismu, ale je odvozena z náboženského závazku. V západních zemích od 70. let 20. století se začíná uplatňovat tzv. klinická orientace, která se zaměřuje na etická dilemata v sociální práci (např. klientova důvěra, komunikace, pravdivé informace, střet zájmů apod.). Předmětem je vztah mezi hodnotami sociálních pracovníků a hodnotami klienta, s důrazem na ochranu a prospěch klienta. Oproti tomu stojí tzv. defenzivní orientace, která se zaměřuje na ochranu sociálních pracovníků. Poslední je morálně neutrální orientace, ve které sociální pracovníci zastávají roli s technickým přístupem k praxi (např. analýza výdajů a zisků), kde se nezabývají hodnotovými soudy.⁴⁵

Řezníček vymezuje instrumentální hodnoty odvozené z praxe, které mohou být mnohdy rozporné, avšak se očekává jejich integrace do profesionálních hodnot sociálních pracovníků. První hodnotou je respektování svobodného rozhodnutí klientů. Role sociálního pracovníka spočívá v analýze problémů a navrhování možností řešení, vyžaduje se aktivní spoluúčast při rozhodování a jednání. Chování svých klientů přitom nehodnotí, neodsuzuje, poukazuje pouze na možné důsledky a sankce. Pracovník tak nikdy nepřebírá zodpovědnost za rozhodnutí klienta. Tato hodnota vyplývá z respektu k lidské důstojnosti, uznání svéprávnosti a partnerského vztahu mezi sociálním pracovníkem a klientem. Výjimku tvoří situace, kdy není klient schopen svéprávně jednat či svým chováním omezuje či poškozují práva ostatních. V takovém případě společnost, respektive sociální pracovník, přebírá zodpovědnost či ji přesouvá na druhé osoby. Podstatnou hodnotu autor dále spatřuje v respektování důvěrnosti sdělených informací. Řezníček rovněž poukazuje na několik profesionálních zásad, které jsou podstatné pro výkon dobré praxe. Jsou jimi například: zachování sféry působnosti sociální práce, vědomé využívání vlastní osobnosti v praxi, zachování profesionální objektivity, respekt vůči rozdílům mezi lidmi, respektování důstojnosti, individuální přístup, využívání silných stránek osobnosti klientů atd.⁴⁶

Stejně tak Biestek zformuloval sedm principů pro efektivní práci, které popisuje Nečasová. Tyto principy jsou hodnotami pro sociálního pracovníka ve vztahu s klientem. Jsou jimi individualizace, která spočívá v uznání jedinečnosti klienta

⁴⁵ Srov. NEČASOVÁ, M. Profesionální etika. In Matoušek, O. a kol. *Metody a řízení sociální práce*. 2008. str. 33-34.

⁴⁶ Srov. ŘEZNÍČEK, I. *Metody sociální práce*. 1994. str. 29-30.

a v individuálním přístupu. Dále umožnění uspokojení potřeby vyjadřování pocitů, schopnost empatie, přijetí klienta takového jaký je. Důležitý je též nehodnotící postoj, tj. nemoralizování a zejména nehodnocení osobnosti klienta. Princip respektování práva na sebeurčení, který je ovšem omezen schopností klienta se správně rozhodovat v souladu s právními předpisy či obecně platnou morálkou. A posledním principem je diskrétnost, kde je omezením odpovědnost sociálního pracovníka vůči sobě, zaměstnavateli, společnosti a právům ostatních klientů.⁴⁷

3.3. Manželství ve vztahu k sociální práci

Sociální pracovník se v rámci své práce setkává s lidmi, kteří mají tíživé životní situace spojené s manželstvím, zejména v poradenském procesu. Sociální poradenství je v zákoně o sociálních službách rozděleno na základní sociální poradenství, které je základní a povinnou činností všech poskytovatelů sociálních služeb. Pro nás je však podstatné tzv. odborné sociální poradenství, které je zaměřeno na potřeby jednotlivých okruhů sociálních skupin a zahrnuje sociální práci s osobami, jejichž způsob života může vést ke konfliktu se společností. Jsou to zejména občanské, manželské a rodinné poradny, poradny pro seniory, pro lidi se zdravotním postižením, poradny pro oběti trestných činů a oběti domácího násilí či poradenství v zařízení hospicového typu. Odborné sociální poradenství poskytuje tři základní činnosti: zprostředkování kontaktu se společenským prostředím, sociálně terapeutické činnosti, pomoc při uplatňování práv, oprávněných zájmů a při obstarávání osobních záležitostí.⁴⁸

Šmolka definuje manželské poradenství jako „poradenskou pomoc, jejímž cílem je zpravidla snaha navodit v narušeném rodinném systému takový stav, který by jeho členům umožnil lepší zvládání náročných životních situací vlastními silami a kvalitnější manželské soužití.“⁴⁹ Tento typ poraden se dnes zřizuje dle zákona o sociálních službách s oficiálním názvem: poradny pro rodinu, manželství a mezilidské vztahy. Poskytuje se zde obecné poradenství formou předávání informací, tzv. diverziální neboli rozvodové poradenství, které si klade za cíl eliminaci konfliktů,

⁴⁷ Srov. NEČASOVÁ, M. Profesionální etika. In Matoušek, O. *Metody řízení sociální práce*. 2008. str. 37.

⁴⁸ Srov. Zákon č. 108/2006 Sb., o sociálních službách, ve znění platném k 31. 03. 2006.

⁴⁹ ŠMOLKA, P. Manželské poradenství. In MATOUŠEK, O. a kol. *Encyklopedie sociální práce*. 2013. str. 457.

dále porozvodové a tzv. psychologické poradenství. V případě přítomnosti nezletilých potomků v rodině se vždy poradenství ohlíží především na potřeby těchto dětí. Poradci při práci využívají principy psychoterapie, ať už individuální, skupinovou, párovou či rodinnou. Dále doprovázení, které se využívá v případě potřeby klienta pomoci unést tíživou životní situaci či principy mediace. Do poradny může přijít spontánní zájemce nebo návštěvu může doporučit třetí osoba, nejčastěji soud či orgán sociálně-právní ochrany dětí. Šmolka rovněž uvádí, že zpravidla není cílem tohoto poradenství hlubší osobnostní nebo hodnotová změna.⁵⁰

Ve spojitosti se sociální prací se pracovník setkává s nejrůznějšími problémy souvisejícími s manželstvím. Kratochvíl rozdělil nejčastěji řešené problémy v konfliktních manželstvích na ty, které se týkají osobnosti manželů nebo samotného manželství, časového vývoje vztahu, problémy vnitřní manželské situace případně ostatních vnějších vlivů. Příčinou manželských problémů může být tedy osobnost jednoho či obou manželů, přičemž může jít o neslučitelnost temperamentových (např. dominance – submise, extroverze - introverze) či charakterových rysů osobnosti (např. světový názor, životní styl, žebříček hodnot) anebo jde o tzv. abnormální rysy osobnosti. Ty jsou předpokladem pro problémové vztahy obecně, zvláště pak v manželství (např. hypersenzitivní osobnost, pedant, schizoidní osobnost, hysterická a žárlivecká osobnost či osoba závislá). Zvláště problémové jsou také abnormální sexuální preference a homosexuální orientace. Problémový může být samotný manželský vztah, ve kterém je chyba ve výběru partnera, pokud manželství nesplňuje očekávání mužů a žen, která mohou být obecně typická pro obě pohlaví, očekávání vycházející z genderových rolí a očekávání odvozené z primární rodiny. V manželských vztazích se vyskytují i problémy v citové blízkosti. Manželský vztah se zákonitě vyvíjí a mění v čase, což sebou přináší další možné problémy. Nejčastější jsou problémy rodinného hospodaření (finance, rozdělení práce v domácnosti), trávení volného času, problémy spojené s péčí o děti (rozpory ve výchově, anomální dítě, nevlastní dítě) a neshody v sexuálním soužití. V partnerských vztazích se vyskytuje i problém domácího násilí. Vnějšími vlivy, které mohou zapříčinit manželské problémy, jsou vztahy s rodiči, příbuznými, přáteli a sousedy a dále pak časté mimomanželské

⁵⁰ Srov. ŠMOLKA, P. Manželské poradenství. In MATOUŠEK, O. a kol. *Encyklopedie sociální práce*. 2013. str. 457-458.

vztahy, respektive nevěry. Často řešenou otázkou v manželských poradnách jsou pak také rozvody manželství a porozvodové problémy.⁵¹

3.4. Osobnost sociálního pracovníka

Vedle teoretických poznatků, které sociální pracovník pro výkon své praxe musí ovládat, je důležitá jeho osobnost. Praxe sociální práce se odvíjí od nadání, zkušeností, osobních hodnot a postojů pomáhajících pracovníků. Matoušek a Hartl uvádí obecné předpoklady a dovednosti pro výkon sociální práce. Důležitá je fyzická zdatnost pracovníka. Vycházejí přitom z teze, že pomáhající profese je vysilující a je potřeba, aby se pracovník mohl opřít o své tělo a čerpat z něho energii. Dalším předpokladem je dobrá inteligence. Jednak ve smyslu neustálého sebevzdělávání a obohacování se o nové znalosti, teorie, o praktické techniky, ale též inteligenci emoční a sociální, které by měly být přirozenou složkou osobnosti pracovníka. Pro výkon dobré praxe je důležitá dále přitažlivost, a to nejen fyzická, ale též odborná (názorová příbuznost, myšlenková slučitelnost), jejímž výsledkem může být spontánní náklonnost k pracovníkovi. Dalším podstatným předpokladem je důvěryhodnost. K této vlastnosti pracovník přispívá svou diskrétností, spolehlivostí, porozuměním, využíváním moci. Zdrojem je pak fyzický vzhled, pověst a současné chování pracovníka. Sociální pracovník se též neobejde bez dobrých komunikačních dovedností, které jsou pro jeho práci nezbytné. Jde o schopnost naslouchat, tj. přijímat a rozumět verbálním a neverbálním signálům klienta. Podstatná je také schopnost nalézat a interpretovat klientovy pocity a potřeby. Pracovník by měl být též přirozeně ve verbálním a neverbálním souladu při komunikaci. Zásadním předpokladem je pak v neposlední řadě schopnost empatie.⁵²

Pro profesionální vztah mezi klienty a sociálními pracovníky spatřuje Řezníček vedle schopnosti empatie podstatnou též vřelost a opravdovost. Sociální pracovník musí být schopen vzhledu do situace se vstřícným zájmem a respektem. Jako důležité předpoklady pro výkon sociální práce dále Řezníček vymezuje tvořivost a flexibilitu.

⁵¹ Srov. KRATOCHVÍL, S. *Manželská a párová terapie*. 2009. str. 89-190.

⁵² Srov. MATOUŠEK, O., HARTL, P. Nároky sociální práce a syndrom vyhoření. In MATOUŠEK, O. a kol. *Metody a řízení sociální práce*. 2008. str. 52-54.

Protože sociální pracovník při své práci musí často improvizovat, hledat či obměňovat možnosti řešení. Sociální pracovník, jehož náplní práce je především posuzování situace klienta a zvažování možností řešení, pro své působení potřebuje zkušenosti a osobní zralost, přičemž se v praxi promítají i jeho osobní hodnoty, filosofie a pojetí dobrého a špatného.⁵³ V praxi i při vyhodnocování situací jako etických problémů či dilemat záleží na osobnosti sociálního pracovníka, jak situaci vnímá, jak se zkušený v morálním rozhodování a jaká je jeho osobní hierarchie hodnot.⁵⁴

3.5. Role sociálního pracovníka

Role pomáhajícího je vymezována na základě jeho práv a povinností. Sociální pracovník má povinnosti ve vztahu ke společnosti, definované právním systémem, dále pak povinnosti ve vztahu k zaměstnavateli a povinnosti ke své profesi, dané profesními standardy. Na druhé straně má mnoho práv, protože zasahuje do života klientů. Je podstatné vymezit určitá pravidla proto, aby práva byla legitimní a byla zajištěna ochrana klientů. V praxi může však docházet ke střetu mezi těmito právy a povinnostmi, kdy sociální pracovník musí dát jednomu přednost. V teorii se v této spojitosti hovoří o tzv. defenzivní a reflexivní praxi. Při defenzivní praxi role sociálního pracovníka spočívá v jednání, které je dané předpisy, manuály, přístupem k určitým zdrojům a příkazy. Předem dané postupy pracovníka však omezují v jeho praxi, zároveň ho ale chrání před vlastní odpovědností. Problémy, které by byly nejisté, pracovníci ignorují nebo vyhodnocují jako nerelevantní vzhledem k cílům organizace. Pracovníci se tak nesnaží reagovat na individuální potřeby klientů, ale spíše přetvářejí klienty, aby odpovídali praktikám organizace. Oproti tomu v reflexivní praxi se sociální pracovník více opírá o své osobní a profesní hodnoty. Takový pracovník je schopný nalézat etická dilemata i jejich příčiny vzniku a snaží se efektivně využívat své znalosti, dovednosti a hodnoty v praxi. Je si vědom možného konfliktu mezi svými hodnotami a hodnotami organizace či profese obecně. Pomáhající pracovník je ovšem schopen nést

⁵³ Srov. ŘEZNÍČEK, I. *Metody sociální práce*. 1994. str. 23.

⁵⁴ Srov. NEČASOVÁ, M. Profesionální etika. In MATOUŠEK, O. a kol. *Metody a řízení sociální práce*. 2008. str. 24.

morální odpovědnost za svá rozhodnutí a dokáže se vyrovnávat s nejistotou, která z daného přístupu k praxi vychází.⁵⁵

Nečasová s odkazem na Banksovou dále popisuje čtyři typy sociálních pracovníků z hlediska způsobů přístupů k praxi, které se navzájem prolínají. Jedná se o tzv. angažovaného sociálního pracovníka, který se při své práci opírá o své osobní morální hodnoty. V praxi využívá stejné etické principy na situace jako ve svém osobním životě. Klienty respektuje, vnímá je jako sobě rovné lidské bytosti, je empatický a přátelský. Cílem angažovaného pracovníka je opravdová péče o klienty. Zároveň je však nejvíce ohrožený syndromem vyhoření. Taktéž může vzniknout problém stranění se některým klientům nebo vytvoření si blízkého osobního vztahu s klientem. Druhým typem je radikální sociální pracovník, který též do své praxe vkládá osobní hodnoty. Jeho role spočívá ve změně zákonů, politiky a praxe, které hodnotí jako nespravedlivé. Cílem jeho práce je tedy určitá sociální změna. Dalším typem je byrokratický pracovník, který se svým přístupem snaží dosáhnout změny klienta v jeho zájmu, pomocí manipulace. Musí proto oddělit své osobní hodnoty od profesních hodnot a od hodnot zaměstnavatele, aby necítil pocity viny, protože manipulaci s lidmi ve svém osobním životě považuje za nečestnou. V praxi jeho role spočívá v osobní péči o klienty, která je ale iluzí a v určitých případech vystupuje jako přísný „normalizátor“. Posledním typem je profesionální sociální pracovník, který při své praxi opírá o své vzdělání v oboru, o etický kodex a prioritou jsou vždy práva a zájmy klientů. Pracovník se snaží prostřednictvím upevnování práv klientů vyvažovat moc v individuálním vztahu mezi klientem a pracovníkem. Pomáhající zapojuje klienty do procesu rozhodování a jeho role spočívá v dávání moci, kterou zároveň kontroluje.⁵⁶

3.6. Etický problém, etické dilema, etický kodex

Sociální pracovník se ve své práci může setkat a setkává s etickými problémy a dilematy. Etický problém je definován jako „situace, kdy je evidentní, jak by měl sociální pracovník rozhodnout, ale toto rozhodnutí se mu osobně příčí. A etická

⁵⁵ Srov. NEČASOVÁ, M. Profesionální etika. In MATOUŠEK, O. a kol. *Metody a řízení sociální práce*. 2008. str. 44-45.

⁵⁶ Srov. Tamtéž, str. 46.

dilemata vznikají tehdy, cítí-li sociální pracovník, že stojí před dvěma nebo více stejně nevhodnými možnostmi, které představují konflikt morálních principů. Není přitom jasné, které rozhodnutí bude přijatelnější.⁵⁷

Sociálnímu pracovníkovi je v těchto situacích nápomocná jednak znalost etických teorií, znalost základních hodnot profese, etický kodex a neméně důležitá znalost sebe samého.⁵⁸ Postup při řešení etických otázek pro sociální pracovníky popsala v několika krocích Nečasová po vzoru Reamera. Pomáhající musí nejprve etické dilema poznat a zároveň identifikovat konfliktní hodnoty a povinnosti. Dále se zamýšlí nad všemi zúčastněnými při řešení vzniklé situace (jednotlivci, skupiny, organizace). Sociální pracovník následně zvažuje všechny možnosti jednání se všemi pozitivními a negativními důsledky pro všechny zainteresované včetně společnosti jako celku. Pracovník se přitom opírá o etické teorie, principy, etické doporučení, o etický kodex, právní normy, o metody sociální práce a zároveň o své osobní hodnoty (náboženské, kulturní, etnické, politické). Autorka dále doporučuje konzultaci se spolupracovníky v rámci supervize. Na konci je vhodné postup zdokumentovat a zvolené řešení zhodnotit.⁵⁹ Sociální pracovníci tak mají k dispozici mnoho obsáhlých teoretických podkladů při řešení vznikajících nejasných situací v praxi. Otázkami spojenými s rozporem mezi hodnotami pracovníka a klienta se zabývá nejen etický kodex.

Etický kodex sociálních pracovníků ČR, který byl vydán společností sociálních pracovníků v roce 1995, má mnoho pozitivních důsledků pro praxi. „Zabezpečuje vedení a inspiraci svým členům, je průvodcem etické praxe, slouží jako regulace v oblasti profesního chování, chrání klienty před zneužitím úřední moci a zanedbáním péče, je podkladem pro posouzení stížností a kritériem pro hodnocení aktuální praxe z hlediska hodnot, zdůrazňuje statut profese v komunitě a širší společnosti a udržuje identitu profese.“⁶⁰ Nečasová s odkazem na Banksovou ovšem poukazuje i na kritiku, která se mimo jiné dotýká obsažených hodnot v etickém kodexu. Předpokládá se totiž hodnotový konsenzus veřejnosti a profesionálů, ale jeho existence je dle autorky sporná.⁶¹ Podíváme-li se přímo do etického kodexu, v etických zásadách najdeme,

⁵⁷ NEČASOVÁ, M. Profesionální etika. In MATOUŠEK, O. a kol. *Metody a řízení sociální práce*. 2008. str. 24.

⁵⁸ Srov. Tamtéž, str. 26.

⁵⁹ Srov. Tamtéž, str. 48.

⁶⁰ Tamtéž, str. 42.

⁶¹ Srov. Tamtéž, str. 43.

že „sociální práce je založena na hodnotách demokracie a lidských právech, sociální pracovník respektuje jedinečnost každého člověka, respektuje právo každého jedince na seberealizaci, sociální pracovník dává přednost své profesionální odpovědnosti před svými soukromými zájmy.“⁶² Stejně tak i v etickém kodexu Charity ČR se uvádí, že ačkoliv je její identita nábožensky zaměřená, pracovníci vždy respektují náboženské vyznání, hodnoty a názorovou orientaci svých klientů.⁶³

⁶² Společnost sociálních pracovníků ČR. Etický kodex sociálních pracovníků ČR. 1995.

⁶³ Srov. *Kodex Charity Česká republika*. 2009. str. 2.

Závěr

Cílem bakalářské práce bylo poukázat na reálný stav prožívání hodnoty manželství v ČR a na smysl manželství formulovaný v teologii a nastínit roli sociálního pracovníka v rámci sociální práce a poukázat na dopady jeho vnímání hodnoty manželství při řešení klientovy tíživé životní situace v poradenském procesu.

Ukázalo se, že reálné prožívání hodnoty manželství v České republice je nejednoznačné. Sňatečnost je stále méně frekventovaným jevem, který se odsouvá do pozdějších let. Nejčastěji zmiňovaným důvodem nízkého počtu sňatků je přitom nepříznivá ekonomická situace mladých lidí. Ačkoliv rozvodovost mírně klesá, je stále na vysoké úrovni. Důvody ukončení manželství jsou různorodé, nejčastěji uváděným argumentem je rozdílnost povah, zájmů a názorů. Obzvláště nálehavým problémem je vzrůstající počet narozených dětí mimo manželství. Nadpoloviční většina prvorozených dětí se v současnosti rodí mimo manželský svazek, který by dětem zaručoval jistotu a stabilitu rodinného prostředí. Jelikož primárním cílem manželství je založení rodiny a výchova dětí, tento demografický ukazatel značí zpochybňování podstaty a hodnoty manželství ve společnosti, což má také své konkrétní dopady do sociální práce a sociální politiky. Ze sociologického výzkumu zabývající se štěstím a kvalitou života populace, se ukázalo, že manželství má pozitivní vliv na kvalitu života a osobní spokojenost člověka. Rodina a manželství stojí na vrcholu pomyslných hodnotových žebříčků českých žen a mužů. Z řečeného tak mimo jiné vyplývá, že ačkoliv Češi manželství vnímají jako důležité a hodnotné, reálným životem se často s tímto svým hodnocením rozcházejí.

Z teologické perspektivy je manželství neopominutelnou hodnotou. V katolickém křesťanství je manželství pojímáno jako svátost. Manželství je přirozenou institucí, ve které člověk nachází své naplnění skrze realizaci Božího povolání. Bůh sám se stává garantem naplnění manželského slibu, který si muž a žena navzájem dávají. Uzavření manželství před Bohem dává tomuto svazku mimořádnou hodnotu svou nezrušitelnou trvalostí. Podle přesvědčení křesťanské teologie může v takto pojatém manželství hledat inspiraci i většinová společnost.

Cílem sociální práce je obnova sociálního fungování (jednotlivců, skupin, komunit) a naplnění osobních rolí člověka ve společnosti, což je příznačné zejména ve vztahu k manželství. Svou roli a přístup k praxi si sociální pracovník do jisté míry může zvolit sám, vždy ale stojí mezi hodnotami společnosti a hodnotami klienta. Jsou definované obecné a univerzální hodnoty sociální práce, které jsou sice zásadní pro výkon dobré praxe, ale sociální pracovník se nemůže zcela odklonit od svých osobních hodnot a zároveň vždy podporuje hodnoty společnosti. Etický kodex sociálních pracovníků určuje výchozí hodnoty profese, ale zároveň dává prostor pro vlastní úsudek v řešení individuálních případů. Většina autorů se tak shoduje, že základním nástrojem v pomáhajících profesích je jedinečná osobnost pracovníka.

Vzhledem k cíli bakalářské práce, kterým bylo, jak již bylo řečeno, poukázat na reálný stav prožívání hodnoty manželství v ČR a na smysl manželství formulovaný v teologii a nastínit roli sociálního pracovníka v rámci sociální práce a poukázat na dopady jeho vnímání hodnoty manželství při řešení klientovy tíživé životní situace v poradenském procesu, lze konstatovat, že předpokladem pro kompetentní řešení této situace v praxi sociálního pracovníka je dobrá znalost reálně žité hodnoty manželství ve společnosti, potažmo ze strany klienta, a také samotné vnímání této hodnoty pomáhajícím pracovníkem. Nevylučuje to možnost názorových konfliktů či lépe nedorozumění, ke kterým může v praxi sociální práce docházet. Je dobré si na tomto místě připomenout slova O. Matouška, který zdůrazňuje, že „sociální práce bude vždy reflektovat hodnoty, protože intervenuje do důležitých aspektů každodenního života a zároveň bude také vždy předmětem konfliktu, protože její cíle nemusejí být nutně akceptovatelné pro všechny členy společnosti.“⁶⁴

V české společnosti oprávněně existují rozdílné pohledy na manželství. A ačkoliv je manželství soukromou záležitostí každého člověka, je v zájmu celé společnosti vytvářet prostředí, které by tuto instituci podporovalo a napomáhalo k její stabilitě. Lze si jen přát, aby se sociální pracovníci, kteří řeší až nastalé manželské problémy, zasadili a podporovali kladné prožívání hodnoty manželství ve společnosti a pomáhali vytvářet osvětu o způsobech zvládání nároků s ním spojených např. formou organizovaných příprav snoubenců, či formou nabídky doprovázení manželských párů

⁶⁴ NEČASOVÁ, M. Profesní etika. In MATOUŠEK, O. a kol. *Metody a řízení sociální práce*. 2008. str. 26.

na cestě k budování zralého vztahu apod. Pro sociální práci může být v tomto ohledu inspirací teologický pohled na manželství a církevní praxe v této oblasti (příprava snoubenců, institut doprovázení).

Seznam použitých zdrojů

BAUMAN, Z. *Tekutá láska: o křehkosti lidských pout*. Praha: Academia, 2013. ISBN 978-80-200-2270-7

Bible. Písmo svaté Starého a Nového zákona. Ekumenický překlad. Biblická společnost v ČR, 1990.

DOLISTA, J. Základní teologická výpověď o manželství. In POLÍVKA, J., DOLISTA, J., DŘÍMAL, L. *Povídání o manželství: Psychologická a teologická perspektiva*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999. ISBN 80-7192-245-5.

FIALOVÁ, L., KALIBOVÁ, K. Formování a rozpad partnerských svazků. In BARTOŇOVÁ, B., BURCIN, B., FIALOVÁ, L. a kol. *Demografická situace České Republiky: Proměny a kontexty 1993-2008*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2010. ISBN 978-80-7419-024-7.

HAMPLOVÁ, D., ŘEHÁKOVÁ, B. Mimomanželská plodnost: individuální charakteristiky žen a vliv regionu. In HAMPLOVÁ, D. a kol. *Mimomanželská plodnost v České republice po roce 1989: sociální a ekonomické souvislosti*. Praha: Sociologické nakladatelství AV ČR, 2006. ISBN 80-7330-093-1

HAMPLOVÁ, D. *Proč potřebujeme rodinu, práci a přátele: Štěstí ze sociologické perspektivy*. Praha: Sociologický ústav AV ČR, 2015. ISBN 978-80-7321-947-5.

JAN PAVEL II. *Familiaris consortio: O úkolech křesťanské rodiny v současném světě*. Praha: Zvon, 1992. ISBN 80-7113-067-2.

KALIBOVÁ, K. a kol. *Demografie (nejen) pro demografy*. 2. upravené vydání. Praha: Sociologické nakladatelství, 1998. ISBN 80-85850-30-3.

Kodex Charity Česká republika. Praha, 2009.

- KRATOCHVÍL, S. *Manželská a párová terapie*. Praha: Portál, 2009. ISBN 978-80-7367-646-9.
- KUČERA, M. Demografické chování mladých lidí v České republice, jeho ledování v průzkumech, hodnocení reálné situace a vnější vlivy. In FIALOVÁ, L., HAMPLOVÁ, D. a kol. *Představy mladých lidí o manželství a rodičovství*. Praha: Sociologické nakladatelství, 2000. ISBN 80-85850-87-7.
- MATOUŠEK, O., HARTL, P. Nároky sociální práce a syndrom vyhoření. In MATOUŠEK, O. a kol. *Metody a řízení sociální práce*. 2. vydání. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-502-8.
- Ministerstvo práce a sociálních věcí. *Národní zpráva o rodině*. 2004.
- MOŽNÝ, I. Česká společnost: *Nejdůležitější fakta o kvalitě našeho života*. Praha: Portál, 2002. ISBN 80-7178-624-1.
- NAVRÁTIL, P. Současné pojetí a dilemata disciplíny. In MATOUŠEK, O. a kol. *Základy sociální práce*. Praha: Portál, 2001. ISBN 80-7178-473-7.
- NEČASOVÁ, M. Profesní etika. In MATOUŠEK, O. a kol. *Metody a řízení sociální práce*. 2. vydání. Praha: Portál, 2008. ISBN 978-80-7367-502-8.
- POLÍVKA, J. Psychologické aspekty problémů manželství. In POLÍVKA, J., DOLISTA, J., DŘÍMAL, L. *Povídání o manželství: Psychologická a teologická perspektiva*. Kostelní Vydří: Karmelitánské nakladatelství, 1999. ISBN 80-7192-245-5.
- RAUSCHER, A. *Znovuobjevení rodiny*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 1996. ISBN 80-85959-12-7.
- RYCHTAŘÍKOVÁ, J. Česká republika: trendy demografického vývoje. In RYCHTAŘÍKOVÁ, J., KUCHAROVÁ, V. a kol. *Rodina, partnerství a demografické stárnutí*. Praha: Univerzita Karlova, 2004. ISBN 978-80-86561-52-3.

ŘEZNÍČEK, I. *Metody sociální práce*. Praha: Sociologické nakladatelství, 1994. ISBN 80-85850-00-1.

SCHWARTZ, M. *Láska v bibli*. Praha: IKAR, 2002. ISBN 80-7202-960-6.

Společnost sociálních pracovníků ČR. *Etický kodex sociálních pracovníků ČR*. Platný od 1. 1. 1995.

SRB, V. *1000 Let obyvatelstva českých zemí*. Praha: Karolinum, 2004. ISBN 80-246-0712-3.

Starozákonní překladatelská komise. *Výklady ke Starému zákonu*. Praha: Evangelické nakladatelství, 1991. ISBN 80-7017-408-0.

ŠMOLKA, P. Manželské poradenství. In MATOUŠEK, O. a kol. *Encyklopedie sociální práce*. Praha: Portál, 2013. ISBN 978-80-262-0366-7.

ŠRAJER, J. Sociálně etický pohled na problematiku současné rodiny. In ŠRAJER, J., MUSIL, L. a kol. *Etické kontexty sociální práce s rodinou*. Olomučany: Albert, 2008. ISBN 978-80-7326-145-0.

ÚLEHLA, I. *Umění pomáhat*. 2. vydání. Praha: Sociologické nakladatelství Slon, 2007. ISBN 978-80-86429-36-6.

VÁCHA, O., M. *Šestá cesta: O havranech, o liliích a o mnohem vzácnější cestě*. Brno: Cesta, 2004. ISBN 80-7295-061-4.

Vývoj obyvatelstva České republiky - 2014: Porodnost. Český statistický úřad [online]. 2015 [cit. 2016-02-16]. Dostupné na WWW: <<https://www.czso.cz/csu/czso/vyvoj-obyvatelstva-ceske-republiky-2014>>.

Vývoj obyvatelstva České republiky - 2014: Rozvodovost. Český statistický úřad [online]. 2015 [cit. 2016-02-16]. Dostupné na WWW: <<https://www.czso.cz/csu/czso/vyvoj-obyvatelstva-ceske-republiky-2014>>.

Vývoj obyvatelstva České republiky - 2014: Sňatečnost. Český statistický úřad [online].
2015 [cit. 2016-02-16]. Dostupné na WWW:
<<https://www.czso.cz/csu/czso/vyvoj-obyvatelstva-ceske-republiky-2014>>.

Zákon č. 108/2006. Sb., o sociálních službách, ve znění platném k 31. 03. 2006.

ZEMAN, J., ŠRAJER, J., KOTVRDA, J. *Doprovázení mladých manželů ke zralému vztahu: Úvod do metodiky.* Kostelní vydří: Karmelitánské nakladatelství, 2015. ISBN 978-80-7195-578-8.

Seznam použitých zkratek

ČR - Česká republika

FC - JAN PAVEL II. Familiaris consortio: O úkolech křesťanské rodiny v současném světě. Praha: Zvon, 1992. ISBN 80-7113-067-2.

MPSV - Ministerstvo práce a sociálních věcí

Abstrakt

PETERKOVÁ, M. Reflexe hodnoty manželství a její dopady do praxe sociálního pracovníka. České Budějovice 2016. Bakalářská práce. Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích. Teologická fakulta. Katedra etiky, psychologie a sociální práce. Vedoucí práce J. Šrajer.

Klíčová slova: manželství, sňatečnost, rozvodovost, svátost manželství, Ježíš Kristus, sociální pracovník, hodnoty sociální práce, etické dilema

Práce se zabývá reflexí prožívané hodnoty manželství v ČR a jejími dopady do praxe v rámci role sociálního pracovníka. Práce je rozčleněna do tří částí. V první části se zaměřuje na některé ukazatele stavu manželství v ČR, zejména na míru sňatečnosti, rozvodovosti a mimomanželské porodnosti. Také popisuje hodnotu manželství v české populaci v rámci sociologického šetření. Druhá část vymezuje manželství z teologické perspektivy. Zachycuje manželství pojaté v bibli a manželství pojaté jako svátost. Třetí část definuje sociální práci, její cíle a hodnoty. Poukazuje na manželství ve vztahu k sociální práci. Charakterizuje sociálního pracovníka, jeho osobnost a role v praxi. Též se zabývá etickými problémy a etickým kodexem sociálních pracovníků.

Abstract

Reflection on the value of marriage and its impact on the practice of social worker

Key words: marriage, marriage rate, divorce rate, the sacrament of marriage, Jesus Christ, a social worker, social work values, ethical dilemma

This work is evaluating perceived values of marriage in Czech Republic and their implications to the role of a social worker. It is divided into three chapters, the first is focusing on some indicators of general quality of marriages, namely the number of people choosing cohabitation over marriage, number of divorces and children produced out of wedlock. It is also describing the value of marriage in Czech population as witnessed in sociological survey. The second chapter is defining marriage from theological perspective. That is marriage as portrayed in The Bible and sacramental marriage. The last chapter defines the goals and values of social work in conjunction with marriage, defining the role and personality of a practicing social worker. It is also covering the topic of ethical issues and ethical codex of social workers.